

TEATRUL MALAKOFF: JEUX DE LANGUES

Neliniiști experimentale, formule organizatorice, rațiuni financiare sau de statut instituțional dezvăluie în teatru conservarea în cele mai variate forme a nostalgiei după tradiția ambulantă a eroului artist rătăcitor.

Orizonturile s-au lărgit, artiștii nu mai adastă din târg în târg ori din sat în sat după un traseu agale, liniar, ci pot să parcurgă spații vaste cu vehiculele cele mai moderne, să străbată țări și continente. Căruței cu coviltir i-au luat locul mașina ultimul răcnet, avionul sau trenul (care, desigur, se deosebesc de la țară la țară — și cum se mai deosebesc!). Scopul vizat poate fi decis la cele mai înalte niveluri, fiind de legături culturale bine cumpănite și rînduite, de legături frățești între popoare înrudite și apropiate prin spirit și origine sau chiar de rațiuni de politică internațională. Sensul fundamental rămîne însă același.

Mai mult sau mai puțin nevoit, teatrul dibuie spre originile sale modeste și populare, spre simplitate economică și comunicare directă, chiar dacă adesea se parcurge un drum extrem de sofisticat, iar simplitatea e numai aparentă. Într-o asemenea direcție se înscrie recentul turneu al artiștilor francezi cu **Jeux de langues**. El se plasează în continuarea turneelor anterioare ale oamenilor de teatru francezi, turnee mai costisitoare și mai ample, începute cu acel de neuitat «Printemps de la liberté» care saluta, exact în urmă cu doi ani, în martie-aprilie 1990, cu atîta romantică dăruire, revoluția română. De atunci multe s-au întîmplat, multe s-au schimbat, avîntul nostru idealist s-a mai izbit de realitate. Un lucru însă a rămas același și parcă se adîncește. Ne-am cunoscut, ne-am regăsit, ne-am recunoscut, ne căutăm mereu.

Relațiile noastre reciproce sînt esențial consolidate de venirea și revenirea artiștilor francezi. Unii ne-au devenit prieteni apropiați, destinele artistice ni se împletesc. Înființarea teatrului româno-francez la București, debutul său cu **Șase personaje în căutarea...** în regia Sophiei Loucachewsky, montarea unor piese în limba franceză la Teatrul de Cameră condus de Cristina Loviță sînt dovezi certe ale acestei apropieri.

Sylvaine Zaborowski, care s-a ocupat de organizarea turneului cu **Jeux de langues**, revine a treia oară în România în calitate de organizator. Mai mult decît aînt, debutul ei ca dramaturg a avut loc în mai '91 la Cluj, la studioul Teatrului Național, unde regizorul Victor Ioan Frunză a montat un spectacol-coupé intitulat **Păsărilor** — foarte interesant ca formulă scenică — cu două dintre piesele autoare.

Spectacolul cu **Jeux de langues**, care a fost dus în turneu în cîteva orașe: București, Timișoara, Cluj, Iași, este în fond o creditare a francofoniei noastre, întrucît întregul său scenariu mizează pe cele mai subtile răsăfuri filologice, jocuri de cuvinte, calambururi, polisemii. El se adresează în primul rînd cunoscătorilor foarte avizați ai limbii franceze și, în acest fel, este o recunoaștere extrem de măgulitoare. Producție a companiei «Théâtre sans domicile», a fost finanțat de Ministerul Culturii din Franța și găzduit la noi de Institutul Francez din București și de centrele culturale franceze din fiecare dintre orașele pomenite. Formula «teatru de apartament», căreia i

se încadrează, după concepția directorului său, căci se adresează unui public puțin numeros (15—20 persoane), încearcă stabilirea unei relații de intimitate care, în abordarea directă în spațiul unei locuințe (actorii deplasîndu-se «la domiciliu»), să mențină conlocutorii în stare de disponibilitate intelectuală. O disponibilitate în care jocul se alimentează juvenil din rezervele polisemantice ale cuvintelor și în care materialul ludic e tratat liber, ca în teatrul studențesc tradițional (mă refer la tradiția care începe cu teatrul medieval de colegiu).

Scenariul lui Pierre Ascaride folosește celebrele dicționare franceze, instrumente fundamentale ale unei culturi. Apropierea de acești monștri sacri, care fac dovada rigoarei, vechimii, prestigiului culturii franceze, a exemplării sale vocații lexicografice, enciclopedice, științifice se face cu libertate totală. Convieșuiesc în bună înțelegere în textul acestui **joc al limbilor sau joc de limbi** (încă din titlu polisemia face cu ochiul) clasici ai literaturii franceze și celebri autori de dicționare: Alfred de Musset, Georges Sand, Le Grand Robert, Émile Littré, Bobby Lapointe, Edmond Rostand, Cami, Marcel Proust, Jean de La Fontaine, Raymond Queneau, Georges Perec, Alphonse Allais, Charles Cros, Marina Yaguello.

Întregul spectacol, în care eroina apare împovărată de maldărul de volume ce fac mîndria filologiei franceze, devine un recital viu pe articolul de dicționar — exercițiu actoricesc performativ și transpunere burlescă a pariului că teatrul, cînd e bine făcut, poate să devină interesant și dacă citești dicționarul. În același timp, spectacolul este o intruziune necanonică în rezervele de sens și de joc ale cuvintelor uzate prin normare gramaticală, prin folosirea distinsă sau cea comună, prin presă, televiziune, scris. El folosește comentariile ironice și îndrăznele stilistice ale scriitorilor pomeniți în același sens al liberalizării expresiei. Licența de atitudine, de fond sau poetică, adesea picanterea și gluma în doi peri alcătuiesc mijlocul de șoc și de disponibilizare a receptorului, de atragere a lui în jocul acesta foarte rafinat dîncolo de simplitatea sa simulată. Elementele scenice realizate de Federica Giarretta sînt minime: cîteva volume mari, o valiză, un panou cu litere — toate, transportabile într-un bagaj de mîină foarte greu. Muzica aparține lui Bobby Lapointe și Annei Kupfer, iar construcția, lui Florence Lienhard și lui Emmanuel Lechat.

Spectacolul, dedicat cuvîntului, mizează în special pe dicțiune, pe rostirea limpede, răspicată, și mai puțin pe imagine. Un anume diletantism pare să stăruie asupra sa, dar impresia se poate datora și maximei solicitări verbale. Actorul Bruno Labrasca — mărunțel, brunet, cu chip predestinat comediei — folosește mai cu seamă comical buf, mimic și pantomic. Luciana Castellucci, partenera sa, se orientează spre nuanțe, dezvăluind o prospețime interpretativă promițătoare. Există în ea rezerve de vioiciune și calități interpretative care reclamă un regizor îndrăzneț, capabil să o impulsioneze și să o pună în valoare. Întregul spectacol a fost un joc amiabil, delectînd spectatorii într-o ambianță culturală.

■ DOINA MODOLA